

İDEALLER VE İDEALİSTLER*

Çev.: Ömer Şekerci**

İnsanın, çağlar boyunca geliştikçe kendini daha cesur bulduğunu, korku ve savaş yerine daha çok sevmeye ve güvenmeye cesaret ettiğini gördük. İnsanı cesaretli olmaya iten başka etkenler de vardır. İnsan, bilinçten bilgiye geçerek daha fazla cesaret gerektiren olgularla yüz yüze gelerek kendine gerçekleri söylemeye başladı. Çaresizlik ve dehşet içindeki bebeklik dönemi boyunca, engellenemeyen şeylerle ve hiç engellenemeyecek şeylerden oluşan gerçeklerle yüzleşemeyince, bütün korkutucu şeyleri fark eder etmez bunları ört bas etti. Şimdi ise ört bas edilen şeyler üzerindeki maskeyi söküp atacak bir kahramana ihtiyaç vardır. Dehşetin tanrısı ölüm, engellenemeyen bir gizemdi. İnsan bu düşüncenin korkusuna dayanamaz. İnsanın kendisini ölümün teskin edilmiş, gizlenmiş, feshedilmiş olabileceğine inandırması gerekir. Hepimiz böylelikle ebediyet maskesini ölümün yüzüne nasıl taktığını biliyoruz. Bu kaçınılmaz olduğu sürece insan kabul edilemez şeyler yaptı. İnsan yoksa etrafındaki kum saati ve şeytan silueti tarafından yönetilen korkutucu, acımasız şeylerin dehşetiyle delirmiş olurdu. Maskeler ona göre ideallerdi ve ‘idealsiz yaşam nasıl olurdu?’ diye sorardı. Bu yüzden idealist oldu ve maskeleri kaldırmaya ve hayaletlerin yüzüne bakmaya cesaret edene kadar öyle kaldı. Bu daha gerçekçi bir şeydi. Ancak bütün insanlar aynı cesarete sahip değildir. Ne zaman kendilerinden daha cesur ve gerçekçi birileri çıkıp maskelere el uzattığında, maskesiz yapamayacak insanlar en büyük dehşeti o zaman yaşadı.

Etrafımızda bu maskelerden bir sürü var. Bunların bazıları İngiliz Müzesi’ndeki Sandwich Adalarının maskelerinden daha olağanüstü. Romanlarımızın özellikle de aşk romanlarımızın, cinsel içgüdünün gelişiminin daha önceki safhalarında cinsel içgüdünün zalimliğini, acımasızlığını gizlemek ve toplumu tatmin etmek için ele aldığı konuların büyük bir bölümünü yumuşatarak işlediğini görürüz. Bütün bu maskelerin en güzellerini bu tip eserlerde görürüz. Sosyal sistem, toplum üzerine yoğunlaşınca bireyi evliliğe ve aile yaşamına zorlar. Çünkü aşk, sadece cinsel

---

* George Bernard Shaw’un **The Quintessence of Ibsenism** (Ibsencilikğin Özü) Dover Publications, Inc., New York 1904, adlı kitabın 10-15 sayfalarındaki “Ideals and Idealists” adlı bölümün çevirisidir.

** Yrd.Doç.Dr., S.D.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Batı Dilleri ve Edebiyatı, Elmek: o.sekerci@fef.sdu.edu.tr

ilişki temelinde olan fiziksel tatminden başka bir şey değildir. Bu koşullar altında erkekler evlilik kurumunun toplumdan kaynaklanan bir yaptırım olduğuna inanarak kadını sadece cinsel bir arzunun tatmini olarak görürler. Kadın bir kere arzu edildiğinde her zaman arzulanır duygusunu taşırlar, kadın ise aileyi kendi gerçek alanı olarak görür. Ama, hiçbir kadın gibi kadın, ancak kendilerinden ailenin onların yegâne alanı olduğu hususunda bir erkek tarafından belirtilmediği sürece aileye mutlak bağlılık nedir bilmez. Eğer herhangi bir kimsenin çocukluğu annesinin nefreti veya babasının kötü huyları tarafından mahfe dilmişse, şayet bir adamın karısı artık onunla ilgilenmiyorsa, o adam artık eşinden bıkmış demektir, eğer erkek kardeşi mirasın bölünmesi konusunda ona kurallar koyarsa ve oğlu planlarını ve hayallerini savunmaya kalkarsa, o adamın kendisini öfkenin ebedi olduğuna ve ailevi ilişkilerin bütün ilişkilerden daha önemli olduğuna inandırması zordur. Ama kendine doğruları söylerse, yaşamın ve bu tür şeylerin hepsinin boş şeyleri olduğunu görür. Şu sonuca varır, etrafındaki tüm komşuları içinde bulunduğu sistemin bir hata olduğuna ikna etmeye çalışarak onun yeni bir sistemle değiştirilmesi hususunda çalışır. Şayet bunu başaramazsa bütün yanılsamaların maskeli gerçekler olduğuna inanır.

Doğruluk hatırına, düşünelim ki bin kişilik bir toplum var. Bu toplumda yedi yüz kişi türlerin devamlılığı prensibine dayalı aile kurumunun (şu andaki İngiliz ailesi gibi) kendileri için yeterince iyi ve güzel olduğuna inanıyor, iki yüz doksan dokuz kişi ise aile kurumunu başarısız ve yetersiz olduğunu düşünüyor ancak kendileri azınlıkta olduğu için bunu kabulleniyorlar, bizim üzerinde durmamız gereken ise geriye kalan bir kişidir. İki yüz doksan dokuz başarısız kişi, kendi başarısızlıklarını kabul etme cesaretinden yoksun oldukları için evlilik kanununa kendilerini uymakla zorunlu hisseden yedi yüz kişinin evlilik hususunda yanıldıklarını dile getiremezler. Dolayısıyla onlar da kendilerini kendi ailevi düzenlerine ne pahasına olursa olsun ailenin güzel, kutsal ve gayet doğal bir kurum olduğuna inandırmaya çalışırlar. Bunu 'tilkinin uzanamadığı üzümlere ekşi dediği gibi ulaşabildiği korukların da tatlı' olduğunda ısrar etmesine benzetebiliriz. Şimdi ne olup bittiğine bakalım. Çoğunluk kendileri için uygun düşüğü için geleneksel aile kurumunu kendilerine uymayan diğer azınlık için de iyi bir olgu olduğunu düşünür. Aile, güzel ve kutsal bir kurum olarak herkese uydurulmaya çalışılırsa bu iki yüz doksan dokuz kişilik azınlık tarafından tahammül edemeyecekleri gerçeğin bir maskesi olan hayali bir resim olarak algılanır. Biz bu hayali resme İDEAL diyoruz. Bu ilke bireyleri, ideallerin gerçek olduğuna kabul etmeye zorlayan davranışlara yapmaya iter ve yaptıkları davranışların her koşul altında yüz de yüz geçerli ve doğru kabul edilen standart davranışlar olduğunu kabul etmeye zorlar ve inandırır. Aksi bir eylemde bulunulursa bunun ahlaki olmadığı ve cezalandırılacakları kabul edilir. Bu yüzden bu, İDEALİZMİN ilkesi olarak tanımlanabilir. Bu yüzden bizim iki yüz doksan dokuz ailevi konularda başarısız olanlarımız, evliliğe gelince idealist olurlar ve evliliği sıradan ve normal bir olgu gibi ve bir kurum olarak kabul etmeyen aynı zamanda idealizm ve hiçbir şey üzerine kafa yormaya gerek olmadığını düşünen yedi yüz kişi ise edebiyatta, şiirde ciddi ve özel tartışmalarda bu konuyu ön plana çıkararak idealist olurlar. Bundan zarar görmüş olan idealistler, onları estetik anlayış ve beğeniden

İdealler ve İdealistler

yoksun kişiler olarak görürler. Bu durumda toplumumuzu yedi yüzünü estetik ve beğeni anlayışından yoksun, iki yüz doksan dokuzunu idealist olarak sınıflandırdığımızda geriye kalan bir kişi ise sınıfsız kalır. İşte bu kişi, idealistlerin yüzleşmekten kaçtıkları, gerçekle yüzleşecek cesarete ve güce sahip kişidir. O, evlilik hakkında açıkça şunu söyler ‘evlilik birçoğumuz için başarısızlıktır’. Sevgi ve şefkat üzerine evlilik yapan iki kişinin belli bir süre sonra bu sevgi ve şefkatin bittiği halde, bu evliliği sürdürmeleri, o kişi için katlanılmaz ve kabul edilemez bir şeydir. Aile idealinin temelini oluşturduğu düşünülen sevgi ve nefretlerin var olmadığını ve ailenin bu sevgi ve nefretleri tatmin etmek için kurulduğunu düşünmek yanlıştır. Sosyal amaç için ailenin bazı şeylere zorla hizmet etmesi ve daha sonra onların hepsinin ortadan kaldırılmasına başka bir tanım bulmalıyız. ‘Geri kalanların bu açık sözlü, dobra adama karşı tutumu ne olacak?’ Estetik ve beğeni yoksunu kişiler onun deli olduğunu düşüneceklerdir. Fakat idealistler kendilerinin ve şairlerinin gerçeğin o dayanılmaz yüzünü gizlemek için yaptıkları o güzelim örtünün yırtılması, sessizliğin komplocuları arasında hainlerin olması gibi gizli düşüncelerin bu derece ortaya çıkmasından korkacaklardır. Onu çarpmıha gerecekler, yakacaklar, çocuklarını ondan kaçırarak kendilerinin aile sevgisi hakkındaki ideallerini bozacaklar, onu aforoz edecekler, ahlaksız, tutumsuz ve pislik adam diye adını çıkaracaklardır. Onunla ne dereceye kadar mücadele edecekleri, onun cesaretinin onlarınkini ne kadar aşacağına bağlıdır. En kötü halde, onu alaycı ve çelişkili biri diye adlandıracaklar, en iyi halde, hayatını almasalar bile onun hayatını berbat etmek için ellerinden geleni yapacaklardır. Geçerli idealleri yok saymadan sadece hoş olmayan gerçekleri dile getirip, gerçekte ifadelerini ilgi çekici hale getirmek için bu ideallere dayanan Mandeville ve Laroche foucauld tutkulu idealizmin bilinen belirtisinin serbest kullanımı olan alaycılık teriminden daha kötü olan hiçbir şeyle ilgilenmemektedirler. Bu konuyla ilgili olarak Shelley’nin durumunu ele alacak olursak, idealistler Shelley’den alaycı bir şekilde söz etmektedirler. Ta ki kendilerine onun şiirlerinin güzelliğinin tadına varma imkânı sağlayan yeni bir imge oluşturuncaya kadar, onu sıcak karşılamışlardır – imgenin yapmacıktan öte bir şey olmamasıyla birlikte kendisi bizzat idealizmin tabanı olmasından dolayı, onun ideallerinin, imalı olmayan, oldukça saygın bir dize yazmamış olan Tennyson ve Longfellow idealleriyle benzer olması gerekmektedir*.

---

* Aşağıdaki iki örnek Shelley hakkında yapılan eleştirileri göstermektedir: “Şöyle hissederiz, Shelley, insanlık ırkına karşı düşmanlığını tatmin etmek için insan bedenine bürünmüş üzerinde elbise olan şeytanların en karanlığı ve nefretinin doğüstü canavarlığı insana sadece zarar vermiştir. Onun bu izlenimi beyinlerimize öyle kazınmış ki herhangi bir arkadaşına sorsanız size kesinlikle onu bize, yarık toynaklı veya boynuzlu veya ağzından alevler çıkan bir insanlık canavarı olarak tanımlayacaklardır”. (Literary Gazette, 19 Mayıs 1821).

“Boşlukta parlak kanatlarını çırpan güzel ve etkisiz bir melek”. (Matthew Arnold, 1881 tarihli Byron’dan seçme şiirlere yazdığı önsöz). 1881 düşüncesi 1882 düşüncesinden daha aptalcadır. Daha fazla örnek Shelley’nin sosyal bir öncü olduğunu anlayan Henry Salt’un makalelerinde bulunabilir.

Burada, realist olan Shelley'nin idealist de olduğunun kabulü bütün argümanı bozmaktadır. Bu, kesinlikle söz tutarlılığını bozmaktadır. Ne yazık ki biz bu ideal sözcüğünü hem idealin maskelediği kurum hem de maskenin kendisi olarak kullanıyoruz. Böyle olunca da maske normalde bizim istediğimiz yerde bulunan bir şeyken, bu, kötü bir durum olacağından düşünceler üzerine karmakarışık şeyler üretiyoruz. Eğer var olan gerçekler üzerinde maskelerle idealler diye adlandırılıyorsa ve maskelerin şekillendirdiği gelecek olasılıklar idealler diye adlandırılıyorsa ve yine var olan kurumlar maskeli kimlikleri ile ele alarak savunan bir adam gelecekteki olasılıkları, maskeleri yırtarak ve maskeli şeyleri paramparça ederek anlamaya çalışan bir kişi olarak düşünülüyorsa, bu durum fani biri tarafından anlaşılır bir şekilde tarif edilemez: Siz ve ben yani okuyucu eğer realist olan Shelley ve Ibsen gibi öncülerini benim bin kişilik hayali topluluğumdan ayırt edemezsek tartışmamızın her cümlesinde ihtilafa düşeriz. Niye terimleri başka şekilde ayırmadan Shelley ve Ibsen'e idealist ve gelenekçi realist dedim diye sorarsanız, Ibsen'nin kendisi de bu konuda kesin bir ayırım yapmamış olsa bile, gelenekçiler üzerine idealler ve idealistler kadar çok gitmiştir. Benim Wild Duck'ın ve Rosmersholm (Henrik Ibsen'in eserleri)'un okuyucularının bu eserleri anlamalarına yardımcı olmaktan ziyade onların kafalarını karıştırdım diye düşünüyorum. Şüphesiz bu yaklaşımınla ideal teriminin anlamını sınırlandırarak kafası karışık insanlara yaklaşmam gerekir. Fakat benim sorguladığım, 'şayet geleneklere uyar ve birbirine tamamen zıt olan bu durumu aynı anlamda kullanırsam, o zaman bir gelenekçi gibi davranmış olmaz mıyım? Eğer realist terimine onun bazı modern çağrışımlarından dolayı karşı çıkılırsa, onu benim yaptığım tarifler dışında başka şeylerle ilişkilendirmek istiyorsanız o zaman size önerim onu. Zola ve Mauspassant ile ilişkilendirmeyiz onu, Plato ile ilişkilendiriniz.

Şimdi daha önce bahsettiğimiz estetik ve beğeni yoksunu yedi yüz, iki yüz doksan dokuz idealist ve bir realisti tekrar ele alalım. Bu gruplar arasındaki ilişkiler sebep ve görev gibi sıradan terimlerle açıklanamaz. Evrimdeki gelişim bakımından beğeni yoksunu kişiden daha yüksek bir konumda bulunan realist, beğeni yoksununun korku ve kinine en acımasız bir şekilde saldırır. Açgözlülüğün hırçınlığa, öfkenin cinayete, sevginin ve şefkatin ayyaşlığa yol açacağı korkusunu yenen, onu aşan insan ahlaksız ve en büyük alçak olarak bilinir ve hep kendisinden daha alt basamaklarda bulunan kişilerle çatışır çünkü kendisi en yüksektedir. Bu hatayı sadece cahil ve aptallar sürdürmez, aksine okumuş ve kültürlü kişilerde bu hatayı sürdürürler. Gerçek bir kâhin (peygamber) doğruları açıkça dile getirdiğinde o sadece hiç okumamış kişiler tarafından değil aynı zamanda geçmişte çarımha germe, yakma, taşlama, kelle uçurma, asma ve aforoz etme gibi birçok vahşi olaylarla ilgili yazılar yazıp çizmiş kişiler de onun alçak ve aptal biri olduğunu ispatlamaya çalışırlar. Edebi anlamda isim yapmış bu kişilerden William Blake'in bir deli olduğunu, Shelley'nin toplumun alt kademelerinde yaşayarak bozulduğunu, Robert Owen'ın yaşadığı dünyayı hiç

İdealler ve İdealistler

bilmeyen biri olduğunu, Ruskin'in ekonomi politikasını anlayamadığını, Zola'nın edepsizin teki olduğunu ve Ibsen'in tahta bacaklı Zola olduğunu öğreniriz. Müzikten anlamayan dinleyiciler tarafından en büyük müzisyen olarak algılanan müzisyen, meslektaşları tarafından yerilir. İşte Avrupa'nın bu müzik kültürü Wagner'i Mendelssohn ve Meyerbeer'den daha küçük göstermiştir. Muhteşem bir sanatçının (ressamın) düşmanları, sokaktaki insanlar değil, aksine kendi meslektaşları arasındadır. Bay Hodgson'dan hiç bahsetmeden Bay Marcus Stone'u, Bay Burne Jones'un üstünde tutan Royal Academy'dir. Bunun böyle olması her şeyden önce mantıklı değildir. Realist sonunda idealleriyle birlikte sabrını da yitirir ve bütün bunları, bizi kör eden, uyuşturan, bizi kendi içimizde cinayete iten vb. şeyler olarak görür ve ölüme direnmeden intihar ederek bütün bunlardan kurutulacağını düşünür. İdeallerini arkasına alan idealist, kendinden nefret ettiği ve utandığı için bu kadarının yeterli olduğunu düşünür. Diğer taraftan kendine karşı büyük bir sevgi ve saygı beslemeye başlayan ve kendi isteklerinin geçerliliğine güvenen realist bunun kötü olduğunu düşünür. Doğası gereği yolsuz biri, Roma İmparatorluğu'nun son yıllarındaki taşkınlıklardan ancak kendinin ideallerine uygunluğunu inkâr ederek kendini geri çekebilir. Bir başkasına göre ise bu idealler artık hiç kimsenin kullanmadığı ve insanın eline ayağına dolaşan basit bir bez parçasından başka bir şey değildir. Bu iki görüşün uyuşması söz konusu bile değildir. İdealist kişi şöyle der: "Realizm bencillik ve bencillik ise ahlak bozukluğu demektir". Realist birisi kendisi için değil, iyi bir insan olmak için ideallerine uyum sağlamaya çalışarak yaşam ve özgürlüğün dünyasında yaşama ve özgür olma isteğinden kendini alıkoyduğunda, o kişi bedenen olmasa da ahlaki bakımdan ölmüş bitmiş demektir ve tekrar dirilmesine katlanabilmek için bir kenara atılması lazım. Maalesef, bu bir realist dışında hiç kimsenin anlayamayacağı bir konuşmadır. Bir realisti eleştiren bir idealistin gerçek bir örneğini görmek hem daha hoş hem de daha inandırıcı olur.

Ömer ŞEKERCİ